

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΓΡΑΣ, ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Εμείς και τα ερπετά

ΟΦΙΟΥΧΟΣ

1995: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΤΟΣ
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Προστατεύσετε τη φύση
Σκεφθείτε το μέλλον

1. Εισαγωγή

Τα ερπετά αποτελούν σημαντικό κρίκο στην αδυσίδα της ζωής και της εξέλιξης. Εδώ και περίπου 200 εκατομμύρια χρόνια συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των διαφόρων οικοσυστημάτων, μια και τα βρίσκονται παντού, εκτός από το Βόρειο και το Νότιο Πόλο, και σε ύψη μέχρι και 6.000 μ. περίπου. Αποτελούν την τροφή πολλών θηλαστικών και πουλιών, αλλά και τα ίδια έχουν για τροφή τους θηλαστικά, πουλιά και έντομα, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη δυναμική ισορροπία των διαφόρων οικοσυστημάτων.

Για εκατομμύρια χρόνια τα ερπετά κατόρθωσαν να επιβιώσουν σε ολόκληρη τη γη, και μόνο τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάστηκε συρρίκνωση των πληθυσμών που βρίσκονται σε διάφορα οικοσυστήματα και κίνδυνος πανιελούς εξαφάνισης πολλών ειδών, βασικά εξαιτίας της καταστροφής ή υποβάθμισης των βιοτόπων τους από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί συνεχώς και νέες εκτάσεις γης για οικιστικούς, βιομηχανικούς ή άλλους σκοπούς, με αναπόφευκτα αρνητικά αποτελέσματα στα οικοσυστήματα και τα είδη που υπάρχουν σ' αυτά. Ταυτόχρονα, όταν γίνεται αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων, αυτή επηρεάζει τόσο τα ερπετά όσο και την τροφή τους με συνέπειες πολλές φορές καταστροφικές.

Τύφλωπας ο σκωληκοειδής (αντίλιος ή νιάλιος)
Typhlops vermicularis.

Ζει κάτω από την επιφάνεια της γης και τρέφεται με μυρμήγκια και μικρά έντομα. Είναι ευτελώς ακίνδυνος.

ΜΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΟΔΕΣ.

Κολούθρη η περιπλή (περβολάρης, μαύρο θερκό)
Coluber jugularis.

(Στην πάνω φωτογραφία σε νεαρή πλικά).

Το βρίσκουμε σε πεδινές, πριορεινές και ορεινές περιοχές. Τρέφεται με άλλα ερπετά, μικρό θηλαστικά (νυφίτσες, ποντίκια) και πουλιά.

ΜΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΕΣ.

2. Ερπετά της Κύπρου

Η Κύπρος ως νησί δεν θα αναμενόταν λογικά να έχει πολλά είδη ερπετών. Αντίθετα, όχι μόνο δεν συμβαίνει κάπι τέτοιο, αφού βρίσκουμε στον τόπο μας περίπου 22 είδη ερπετών. Μάλιστα μερικά από αυτά έχουν εξελιχθεί σε νέα ενδημικά είδη και υποείδη, που δεν συναντιούνται πουθενά αλλού στον κόσμο.

Η παρουσία στην Κύπρο πληθώρας ερπετών πάντα γνωστή και ονομαστή πολλούς αιώνες πριν. Πασίγνωστη είναι η ιστορία της Αγίας Ελένης, που έφερε στην Κύπρο ένα καράβι γάτους, τους οποίους απελευθέρωσε σε μια προσπάθεια να περιοριστεί ο αριθμός των δηλητηριωδών φιδιών που είκαν κυριολεκτικά κατακτήσει το νησί.

Μεταξύ των οστών διαφόρων πουλιών και του πυγμαίου ελέφαντα, που αποκάλυψαν πρόσφατες ανασκαφές στην περιοχή "Αετόκρεμμος" του Ακρωτηρίου, βρέθηκαν και καμένα οστά φιδιών, γεγονός που αποδεικνύει ότι στον τόπο μας τα φίδια αποτελούσαν μέρος της τροφής των ανθρώπων που έζησαν στο νησί 8.500 χρόνια προ Χριστού.

Μια άλλη μαρτυρία για την ύπαρξη ερπετών στον τόπο μας είναι εκείνη του Ιταλού ιερωμένου Τζοβάννι Μαρίτι που έζησε στην Κύπρο από το 1760 μέχρι το 1767. Στο εκτενές έργο του *Viaggi per l'isola di Cipro* ο Μαρίτι αναφέρει μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα: "Υπάρχει επίσης (στην Κύπρο) ένα

Καλούθηρη η νομιματοφόρος (κουφή πατσάδα, δρόπτης, θερκόν) *Coluber nummifer*.

Συκνάζει σε ξηρές πετρώδεις περιοχές με αραιούς θόμνους. Η τροφή του αποτελείται από άλλα ερπετά, πουλιά και ποντίκια.
ΜΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΕΣ.

Καλούθηρη η κυπριακή (φίδι μαύρο, θερκό) *Coluber cypriensis* - ΣΠΑΝΙΟ ΕΝΔΗΜΙΚΟ ΕΙΔΟΣ.

Αναγνωρίστηκε ως είδος το 1983. Προτιμά περιοχές με αραιή βλάστηση και πέτρες, είναι πιμερόβιο και τρέφεται κυρίως με σαύρες.

ΜΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΕΣ.

μαύρο φίδι, μήκους πέντε ή έξι ποδών. Δεν είναι δηλητηριώδες, και μπορείς να το κρατήσεις χωρίς να σε πειράξει. Κάποτε το γδέρνουν και το μαγειρεύουν, λέγεται δε ότι αποτελεί νόστιμη λιχουδιά."

[Α. Παυλίδη: Η Κύπρος ανά τους αιώνες - Τομ. 2].

Από τα 22 γνωστά είδη της ερπετοπανίδας της Κύπρου, τα 8 είναι φίδια, τα 11 σαύρες και τα 3 κελώνες. Τα 8 είδη φιδιών του τόπου μας έχουν αποικήσει σχεδόν κάθε γωνιά της κυπριακής γης. Το φίδι νήλιος ή ανήλιος (*Typhlops vermicularis*) ζει κάτω από την επιφάνεια της γης, ενώ το νερόφιδο (*Natrix natrix*) ζει κοντά ή μέσα στο νερό υδατοφρακτών και άλλων υγροτόπων. Τα υπόλοιπα είδη συναντώνται σχεδόν παντού, από τις παραλίες μέχρι τις ορεινές περιοχές, ένα μάλιστα από αυτά, το φίδι της Κύπρου (*Coluber cypriensis*), είναι ενδημικό, σπάνιο και κινδυνεύει με εξαφάνιση, και για τους λόγους αυτούς θα πρέπει να προστατευθεί.

Τηλεσκόπος ο δόλιος (ξυλοδρόπης, δρόπης, πατσάλα)
Telescopus fallax cyprianus - ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΥΠΟΕΙΔΟΣ.

Νυκτόβιο είδος, αρκετό ευκίνητο και εξυπηρετημένο. Προιμά ξηρά εβάφη με μεγάλες πέτρες και λίγη βλάστηση. Τρέφεται αποκλειστικά με σαύρες.

ΔΗΛΗΤΗΡΙΟΛΕΣ - ΑΚΙΝΔΥΝΟ για τον άνθρωπο.

Μάλπολων ο Μονηπελλιανός (φίδι μαύρο, θερκόν, ψευτοπατσάλα)
Malpolon monspessulanus insignitus.

Είναι πμερόβιο και το πο δενδρόβιο από τα κυπριακά φίδια.
Τρέφεται με σαύρες, φίδια, πουλιά και θηλαστικά.

ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΕΣ - ΑΚΙΝΔΥΝΟ για τον άνθρωπο.

Τρία είδη φιδιών της ερπετοπανίδας μας είναι δηλητηριώδη. Αυτά είναι ο δρόπης (*Telescopus fallax cyprianus*), η σαϊπάρη ή σαϊπάρης (*Malpolon monspessulanus insignitus*) και η φίνα ή κουντούρα (*Vipera lebetina lebetina*). Πολύ επικίνδυνο και μερικές φορές θανατηφόρο για τον άνθρωπο είναι το δηλητήριο της φίνας, ενώ τα άλλα δύο είδη έχουν σχετικά αδύνατο για τον άνθρωπο δηλητήριο.

3. Τα φίδια και ο άνθρωπος

Στην τροφική πυραμίδα τα φίδια αποτελούν καταναλωτές 3ης τάξης, είναι δε και τα ίδια θύματα καταναλωτών ψηλότερης τάξης, όπως είναι τα πουλιά και ο άνθρωπος. Ο ρόλος των φιδιών στο περιβάλλον είναι πολύ σημαντικός, γιατί ρυθμίζουν τους αριθμούς των τρωκτικών που ζουν σ' ένα οι-

Εχίδνα η αμβλύρυγχος (κουντούρα, φίνα, έχιδνα, κουφή)
Vipera lebetina lebetina.

Εχει κοντρά σώμα με μεγάλο τριγωνικό κεφάλι και κοντή ουρά.
Σένει πρερόβιτο και σε νεότερης μεταρρίζει από λεπτομερέστερης περιοχής.
Διαθέτει ΙΣΧΥΡΟ ΔΗΛΗΤΗΡΙΟ ΠΟΥ ΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ
ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ.

Natrix natrix (νεροκουφή, νερόφιδο, λαντόκουφος).

Ζει γενικά κοντά σε ρυάκια, σπάσιμα νερά και φράκτες. Μέχρι πρόσφατα εθεωρείτο ότι είκε εκλείψει από το κυπριακό περιβάλλον λόγω της έντονης κρήπης του DDT. Εδώ και λίγα χρόνια έχει εντοπιστεί ξανά σε κάποιες περιοχές. ΜΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΕΣ.

κοσύστημα, καταπολεμώντας έτσι τους βλαβερούς ποντικούς και τις υγρίσες.

Είναι γι' αυτόν ακριβώς το λόγο που αρκετοί γεωργοί της Μόρφου, πριν το 1974, κατέβαιναν στη Μεσσαορία και αγόραζαν προς £5 το ένα μαύρα φίδια (*Coluber jugularis*), τα οποία απελευθέρωναν στη συνέχεια μέσα στα περβόλια τους, για τούτο και το είδος αυτό του φιδιού είναι πλατιά γνωστό ως "περβολάρης".

Τα φίδια του τόπου μας αποτελούν γενικά "φιλόσυνχες" υπάρξεις και επιθενται στον άνθρωπο μόνο όταν ενοχληθούν και αισθανθούν ότι απειλούνται. Σε περιοχές όπου υπάρχουν δηλητηριώδη φίδια, ο λαός μας και ειδικότερα οι γεωργοί μας πρέπει να έχουν υπόψη τους τα πιο κάτω:

- Να μην προσπαθούν ποτέ να συλλάβουν ή να σκοτώσουν φίδια,
- να φορούν στιβαρά παπούτσια,
- να προσέχουν πού πατούν και σε ποιές περιοχές αναρριχώνται,
- να μη βάζουν ποτέ τα χέρια ακάλυπτα κάτω από πέτρες, κορμούς δένδρων και θάμνους.

Αν, παρόλες τις προφυλάξεις, δεχτεί κάποιος το δηλητηριώδες δάγκωμα μιας φίνας, τότε με πρεμία και χωρίς να φοβηθεί και πανικοβληθεί, πρέπει να δέσει αμέσως και σφιχτά πιο ψηλά από το σημείο που δαγκώθηκε. Θα πρέπει όμως να γνωρίζει, ότι με το δέσιμο απλώς καθυστερεί την κυκλοφορία του δηλητηρίου, αλλά δεν την αποτρέπει. Γι' αυτό στη συνέχεια και όσο το δυνατό πιο γρήγορα θα πρέπει να μεταφερθεί σε νοσοκομείο για να του γίνει αντιοφικός ορρός και να του παρασκευεί η κατάλληλη ιατρική φροντίδα.

Η ερπετοπανίδα μας (Τα ερπετά της Κύπρου)

ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΧΕΛΩΝΕΣ

- *Caretta caretta* (Καρέπτα καρέπτα)
- *Chelonia mydas* (Πράσινη χελώνα)

ΧΕΛΩΝΕΣ ΤΟΥ ΓΑΥΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

- *Mauremys caspica rivulata* (Εμυς η γραμμωτή)

ΣΑΥΡΕΣ

- *Hemidactylus turcicus* (Ημιδάκτυλος ο Τουρκικός)
- *Cyrtodactylus kotschy i fitzingeri* (Κυρτοδάκτυλος του Kotschy i)
- *Agama stellio cypriaca* (Κουρκουτιάς)
- *Ophisops elegans schlueteri* (Οφίσωψ ο κομψός)
- *Acanthodactylus schreiberi* (Ακανθοδάκτυλος του Schreber)
- *Lacerta laevis troodica* (Σαύρα του Τροόδους)
- *Ablepharus kitaibelli* (Σαύρα η αβλέφαρος)
- *Chalcides ocellatus ocellatus* (Χαλκίδης ο μικρόφθαλμος)
- *Mabuya vittata* (Μαπούγια η ταινιοφόρος)
- *Eumeces schneideri* (Ευμήκης ο σηκιός)
- *Chamaeleo chamaeleon recticrista* (Χαμαηλέων ο κοινός)

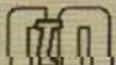
ΦΙΔΙΑ

- *Typhlops vermicularis* (Τύφλωψ ο σκωληκοειδής)
- *Malpolon monspessulanus insignitus* (Μάλπολων ο Μονμπελλιανός)
- *Coluber jugularis* (Κολούθρη η Περσική)
- *Coluber cypriensis* (Κολούθρη η Κυπριακή)
- *Coluber nummifer* (Κολούθρη η νομισματοφόρος)
- *Natrix natrix* (Νερόφιδο)
- *Telescopus fallax cyprianus* (Τηλεσκόπος ο δόδιος)
- *Vipera lebetina lebetina* (Εχίδνα η αμβλύρυγχος)

Κείμενο : Ανιώνης Αντωνίου

Φωτογραφίες : Ανιώνης Αντωνίου

Ρολάνδος Κωνσταντινίδης

Γ.Τ.Π. 113/1995 – 3.000

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΚΙΝΟΣ Λιδ.